

**LES INTERACCIONS VERBALS ENTRE ALUMNES:
UNA OPORTUNITAT D'APRENENTATGE
COGNITIU, SOCIAL I IDENTITARI**

**LAS INTERACCIONES VERBALES ENTRE ALUMNOS:
UNA OPORTUNIDAD DE APRENDIZAJE
COGNITIVO, SOCIAL E IDENTITARIO**

JULI PALOU SANGRÀ

jpalou@ub.edu

UNIVERSITAT DE BARCELONA

MÍRIAM TURRÓ AMORÓS

mturro@ub.edu

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Paraules clau: interacció, construcció cognitiva, papers enunciatius

Palabras clave: Interacción, construcción cognitiva, roles enunciativos

1. Introducció

Tradicionalment en el món educatiu s'ha considerat que la principal interacció a l'aula era la de professor-alumne. Les altres, en especial les que s'establien entre alumnes, eren supèrflues i fins i tot molestes. Ara se sap que quan els alumnes interactuen per donar resposta a un problema complex es produeixen modificacions rellevants a nivell cognitiu i identitari, al mateix temps que s'afavoreix el procés de socialització. L'element decisiu no és la quantitat d'interacció, sinó la seva naturalesa.

La comunicació que proposem centra la seva atenció en l'anàlisi d'interaccions en contextos bilingües i té com a punt de partida l'observació de les interaccions que es produeixen a l'aula de primària amb alumnes, quan aquests treballen en petits grups.

2. Marc teòric

La investigació que presentem es fonamenta en les aportacions provinents de diversos àmbits. Per una banda, les que ens proporciona la lingüística (Pekarek & Pochon-Berger, 2009; Rabatel, 2003, 2008, 2011) i l'anàlisi del discurs (Kerbrat-Orecchioni, 1990, 1992, 2005) i per l'altra les que ens descriu la psicolingüística (Mercer, 1997, 2001, 2005). Des de l'anàlisi del discurs, i més concretament de l'anàlisi del discurs en interacció, Kerbrat-Orecchioni ens proporciona les eines necessàries per poder analitzar els enunciatius que els participants emeten en situacions d'interacció a l'aula. Partim de les categories enunciatives descrites per Alain Rabatel perquè ens ofereixen un marc teòric idoni per a poder descriure si es produeixen moviments enunciatius i si aquests faciliten la construcció cognitiva en els alumnes. Els enunciatius que emeten els participants de l'aula s'inscriuen en situacions de conversa i debat que des de la psicolingüística Edwards & Mercer (1988) consideren fonamentals per a la construcció de coneixement.

3. Objectius o preguntes d'investigació

En la nostra recerca hem analitzat allò que succeeix a la classe des del punt de vista discursiu amb l'objectiu d'observar les interaccions que es produeixen entre alumnes quan aquests treballen en petits grups. A partir d'aquí, el nostre objectiu és veure quin tipus d'enunciatius emeten els alumnes, quins papers enunciatius adopta cada participant i si es produeixen moviments enunciatius entre els alumnes que intervien en la conversa.

Quan la situació interactiva entre aprenents es produeix en contextos bilingües, català-castellà en el nostre cas, hi ha un fenomen que és interessant d'analitzar: el canvi de codi. Es tracta d'observar en quins moments de la interacció s'usa una llengua o una altra i amb quina finalitat. Pel que fa a l'ús de la llengua, les preguntes que ens hem plantejat han estat les següents: els alumnes canvien de llengua en funció de la gestió de mateixa conversa, de la interacció o de la persona, o de les dues coses a la vegada? de

quina manera el canvi de llengua influeix en l'elaboració del coneixement, en la gestió social i identitària?

4. Metodologia

La metodologia utilitzada per analitzar amb rigor les produccions orals dels alumnes i els canvis de codi es fonamenta principalment en el paradigma etnogràfic perquè, com comenta Cambra (2003), ens permet comprendre els fenòmens que succeeixen en situacions educatives. Des d'aquesta perspectiva podem analitzar millor el discurs educatiu si pretenem entendre els processos d'interacció pedagògica que es produeixen en la construcció de significats. En el cas del nostre treball, l'àmbit de la classe esdevé un grup identificable amb característiques culturals pròpies i completes.

5. Resultats obtinguts

Els resultats de la nostra recerca no els podem considerar com a resultats del tot tancats perquè es tracta d'un estudi en procés d'elaboració. Ara bé, després de l'anàlisi de les dades recollides i de la posterior valoració, podem assenyalar que els alumnes quan interactuen assumeixen un paper enunciatiu determinat que en el cas d'alguns participants canvia al llarg de la conversa. Aquest canvi de rol es produeix perquè els alumnes assumeixen diferents funcions en la interacció (de gestió didàctica, cognitiva o social) i això determina aquests moviments enunciatius. Quan els alumnes contrasten punts de vista diferents i són capaços de reprendre'ls amb l'objectiu d'elaborar una nova significació, podem constatar que es construeix coneixement i un coneixement que es fonamenta en un discurs construït amb l'altre. Cal assenyalar, però, que altres participants mantenen el seu paper enunciatiu al llarg de totes les converses sense que hi hagi cap canvi de rol. Pel que fa a l'ús de les llengües i al canvi de codi, podem afirmar que els alumnes observats, que majoritàriament són catalanoparlants, es dirigeixen en una llengua o en una altra als altres, no tant en funció dels participants, sinó i sobretot de la finalitat que persegueixen. Així, doncs, quan exposen els sabers, els alumnes utilitzen, de forma majoritària, el castellà perquè és la llengua de l'àrea curricular on s'ha fet l'anàlisi; mentre que si allò que intenten és convèncer, qüestionar, gestionar

aspectes socials o bé intenten convèncer els altres, la llengua que més utilitzen és el català. Molt sovint aquest canvi de codi es produeix de forma automàtica i espontània i això explica per què en una mateixa oració d'un enunciat apareix aquest canvi de llengua.

6. Conclusions

És indubtable que si els alumnes actuen de manera conjunta és més fàcil que desenvolupin diferents papers enunciatius en la interacció. Aquests rols enunciatius els ajuden a estructurar de forma adequada les activitats del grup i a explicitar i confrontar els seus punts de vista per tal d'elaborar un coneixement compartit, sense que això comporti que una única persona hagi d'atribuir-se la responsabilitat de la tasca.

Aquest treball ens fa reflexionar sobre la importància de l'alteritat. Els rols enunciatius que es produeixen, els seus moviments, la construcció del coneixement i les construccions identitàries tenen lloc, precisament, perquè hi ha l'alteritat, hi ha l'altre. La presència de l'altre i els seus punts de vista sovint impliquen tensions que cal gestionar i és a partir d'aquesta gestió de les tensions que s'avança.

En aquest sentit, ens sembla fonamental insistir en el paper del docent com a mediador i estimulador d'aquests papers enunciatius quan es treballa amb el gran grup però també quan els alumnes estableixen una conversa en petit grup.

7. Referències

- Cambra, M. (2003). *Une approche ethnographique de la classe de langue*. Paris: Didier – CREDIF.
- Edwards, D. & Mercer, N. (1988). *El conocimiento compartido. El desarrollo de la comprensión en el aula*. Barcelona: Paidós.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (1990/1992). *Les Interactions verbales I, II*. Paris: Arman Colin.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (2005). *Les discours en interaction*. Paris: Armand Colin.
- Mercer, N. (1997). *La construcción guiada del conocimiento. El habla de los profesores y alumnos*. Barcelona: Paidós.
- Mercer, N. (2001). *Palabras y mentes*. Barcelona: Paidós.

- Mercer, N. (2005). Sociocultural discourse analysis: analysing classroom talk as a social mode of thinking. *Journal of Applied Linguistics*, 1(2), 137-168.
- Pekarek, S. & Pochon-Berger, E. (2009). La reformulation comme technique de gestion du désaccord : les “format tying” dans les interactions en classe de langue. Dans A. Rabatel (ed.), *Les reformulations pluri-sémiotiques en contexte de formation*. Besançon Cedex: Presses Universitaires Franche-Comté.
- Rabatel, A. (2003). L’effacement énonciative dans les discours rapportés et ses effets pragmatiques. *Langages*, 156, 3-17.
- Rabatel, A. (2008) Figures et point de vue. *Langue française*, 160.
- Rabatel, A. (en premsa). De l’intérêt des postures énonciatives (co-énonciation, sous-énonciation, sur-énonciation) pour l’interprétation des textes et pour la gestion et l’analyse des interactions didactiques. *Cultura y educación*.